

แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมโนราห์
ชุมชนบ้านปากลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
GUIDELINES FOR REDUCING SOCIAL INEQUALITY BASED ON
MANORA CULTURE IN BANPAKLAT COMMUNITY, THUNGLUANG
SUB-DISTRICT, WIANGSA DISTRICT, SURATTHANI PROVINCE

วงศ์สิริ เรืองศรี

Wongsiri Rueangsri

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

พระครูอรุณสุตาลังการ

Phrakru Arunsutalangkan

พระครูวิรัตธรรมโชติ

Phrakru Viratdhammachot

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย (คงคาไหว)

Phrakhruwinaithon Suriya Suriyo (Kongkawai)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: wongsiri2456@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการจัดวัฒนธรรมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด และ 2) แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) หัวหน้าศูนย์เรียนรู้ 2) คณะทำงาน 3) ผู้นำชุมชน และ 4) หน่วยงานภาครัฐ จำนวนทั้งสิ้น 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนบ้านปากลัด มี 5 ประเด็น ได้แก่ 1.1) ด้านการศึกษาขาดโอกาสการเรียนรู้ครอบครัวมีฐานะยากจน 1.2) ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นเด็กนอกระบบและกลุ่มเปราะบางเกิด

* Received 5 December 2022; Revised 26 December 2022; Accepted 28 December 2022

การหลุมฝัง 1.3) ด้านสิ่งแวดล้อมความแตกต่างจากรูปลักษณ์ทำให้ถูกผลักออกจากสังคม 1.4) ด้านเศรษฐกิจครอบครัวมีฐานะยากจนทำให้ต้องลาออก หยุดเรียน และ 1.5) ด้านความไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐขาดความสนใจและความสำคัญจากหน่วยงานทำให้ขาดโอกาสและสิทธิ และการจัดการวัฒนธรรมมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด ได้แก่ 1) การตั้งศูนย์สืบสานมโนราห์ปักษ์ใต้ 2) การจัดการความรู้ และ 3) การจัดการศึกษาเด็กนอกระบบ และ 2) แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด ประกอบด้วย 2.1) การพัฒนาคน 2.2) การพัฒนาฐานชุมชน 2.3) การพัฒนาทักษะความรู้สมัยใหม่ 2.4) การพัฒนาศักยภาพชุมชน และ 2.5) การพัฒนาสร้างภาคีเครือข่าย ซึ่งนำไปสู่การสร้างชุมชนฐานรากมีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ความเท่าเทียม ลดความเหลื่อมล้ำเชิงสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำ, ความเหลื่อมล้ำทางสังคม, ฐานวัฒนธรรม, มโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด

Abstract

The purpose of this article was to: 1) study the problem of social inequality and the management in Banpaklat community's Manora culture, and 2) approach to reduce social inequality based on the Manora culture in Banpaklat community, Thungluang sub-district, Wiangsa district. Suratthani province. The study was qualitative research by documentary data analysis with in-depth interview and focus group discussion. Data were selected by choosing a specific sample key informants such as 1) Head of Learning Center, 2) Working Group, 3) Community leaders, and 4) Government agencies total of 15 people for analyzed the information content and overview summarize. The research was found that: 1. the problem of social inequality in Banpaklat community consisted of 5 issues: 1.1) Lack of learning opportunities in poor families; 1.2) Development of children and youth to be out-of-form children and vulnerable groups wrong. 1.3) the environment, the difference from the appearance, causing them to be pushed out of society, 1.4) the family economy being poor, causing them to resign, drop out of school, and 1.5) the unfairness of state power, lack of interest and importance from agencies. deprives of opportunities and rights and management of Manohra culture in Ban Pak Lat community, namely 1) the establishment of the Southern Manohra Heritage Centre, 2) knowledge management, and 3) the education management for non-formal children. And 2)

a guideline to reduce social inequality based on Ban Pak Lat community's Manorah culture, consisting of 2.1) human development, 2.2) community development, 2.3) modern knowledge development, 2.4) community potential development, and 2.5) development. Create a network which leads to the creation of strong and self-reliant foundation communities equality Reduce social, economic and environmental inequalities.

Keywords: Guidelines for Reducing Inequality, Reducing Social Inequality, Culture on the Base, Manora Banpaklat community

บทนำ

ยุทธศาสตร์เพื่อการแข่งขันของเศรษฐกิจโลก ได้กำหนดกรอบแนวทางการทำงานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยเสนอว่าต้องมีการปรับทิศทางการพัฒนา 4 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการยกระดับคุณภาพมนุษย์ เพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) สร้างสรรค์งาน (Creative) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม (Culture) การสั่งสมความรู้ของสังคม (Wisdom) และเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ (ปรเมธี วิมลศิริ, 2560) ประเทศไทย 4.0 เป็น Value-based Economy ที่ต้องอาศัยการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้าง “นวัตกรรม” (Hall, S., 2001) รัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เพื่อส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุล โดยมุ่งเน้นการเสริมทักษะ องค์ความรู้ พัฒนาต่อยอดด้านการจัดการบนพื้นฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นจากคุณค่าไปสู่มูลค่า การเตรียมความพร้อมทรัพยากรบุคคล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยและสังคมโลก สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ซึ่งมีการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2560-2579) ได้การกำหนดการพัฒนา พร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญ เพื่อเตรียมความพร้อมของคน สังคม และระบบเศรษฐกิจให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม มีการพัฒนาอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย (ปรเมธี วิมลศิริ, 2560) ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ มี 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ความมั่นคง 2) การสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน 4) การสร้างโอกาสความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางสังคม 5) การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6) การปรับสมดุลและการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (นุชนาถ จักรกลม, 2561)

จากการเปลี่ยนแปลงและการปรับทิศทางพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการยกระดับคุณค่ามนุษย์ ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม กล่าวคือ เกิดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึง หรือขาดโอกาสต่อรอง และการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน จึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ระหว่างเมืองกับชนบท พร้อมทั้งความไม่เป็นธรรมด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา วัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากร (Marger, M. N., 2005) ดังนั้น ความเหลื่อมล้ำทำให้เกิดเป็นความไม่เสมอภาค ความไม่เท่าเทียม ซึ่งเป็นการแสดงออกในด้านการครอบงำของกลุ่มชั้นนำ จนกลายเป็นกระบวนการกดขี่เสียดุลหลายมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (สถาบันพระปกเกล้า, 2562) ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมซึ่งเมื่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วยเป็นสภาพพลวัต ซึ่งสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมมากที่สุดคือ โลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะผ่านระบบการสื่อสารไร้สายและไร้พรมแดนโดยที่เส้นแบ่งของระยะทางและเวลาไม่มีผลใด ๆ ต่อการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม โดยในสังคมจะค่อย ๆ ซึมซับวัฒนธรรมโดยไม่รู้ตัวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิต โดยมีสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม ได้แก่ 1) เจริญไยทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น เศรษฐกิจ ประชากร สังคม ส่งผลต่อการพัฒนาทางวัฒนธรรมในสังคม 2) การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกิดจากการแพร่วัฒนธรรมของสังคมที่เป็นศูนย์กลางไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและแพร่จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีความเชื่อว่าสถานะทางสังคมหนึ่งสูงกว่าอีกสังคมหนึ่ง 3) การเปลี่ยนแปลงมาจากนวัตกรรม การค้นพบองค์ความรู้ใหม่และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และ 4) วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงมาจากการบังคับ สามารถเกิดขึ้นได้จากที่กลุ่มต้องการสร้างอุดมการณ์ให้สมาชิกในสังคมยึดถือและปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงนี้สามารถเกิดขึ้นได้จากภายในสังคม (ปรีณทร์ นาคสิงห์ และอังกร หงส์คณานุเคราะห์, 2561)

การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมใหม่และดับสูญไปของวัฒนธรรมเดิม กระแสการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนทั่วทุกมุมโลก พื้นที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานีก็เช่นกัน หากแต่ต้นทุนจากพื้นที่กลับมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจสังคม ด้านประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและทรงคุณค่า ซึ่งส่วนใหญ่มักจะปะปนไปด้วยเรื่องของความเชื่อ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนในท้องถิ่นนับถือและกล่าวขานเล่าต่อกันมา โดยมีกลุ่มผู้สืบสานทางด้านวัฒนธรรม งานศิลปะการแสดงพื้นบ้านมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหนังตะลุง มโนราห์ แต่ผลจากกระแสโลกเปลี่ยนแปลง และความเชื่อของผู้ปกครองที่มักเกรงกลัวต่อสิ่งที่มองไม่เห็นที่อาจมีผลกระทบต่อลูกหลานในการที่ลูกหลานต้องเข้าไปอยู่ในแวดวงมโนราห์ หนังตะลุง จึงส่งผลให้ครูภูมิปัญญาไม่มีพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการจัดการกับความเหลื่อมล้ำทางความรู้เชิง

วัฒนธรรม อีกทั้งในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนจำต้องปลูกฝังจิตสำนึกให้ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (วชิรศักดิ์ มัชฌิมากโร และคณะ, 2564) ทั้งนี้ยังพบถึงปัญหา คือ สายใยผูกยึดสังคมประเพณีเข้าด้วยกันโดยทั่วไปจะวางอยู่บนพื้นฐานของเครือญาติ ซึ่งจะนำไปสู่การแบ่งขั้วระหว่างความเป็นญาติ กับความไม่เป็นญาติ อันไม่สามารถหักทอสายใยผูกพันให้กลายเป็น “เครือข่ายของการกระทำร่วมกันเพื่อสังคมส่วนร่วม”(Networks of Civic Engagement) ได้อย่างแท้จริง ทำให้เกิดการปิดกั้นสังคมแบบดั้งเดิมเพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งสังคมแบบดั้งเดิมจะเรียกว่า “ตกตะลึงทางวัฒนธรรม” โดยจะมีการพัฒนาจากสังคมแบบประเพณีไปสู่สังคมสมัยใหม่ (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2551) ดังเช่น “ศิลปะการแห่งโนราห์” ที่แสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีคุณค่า ถูกสร้างขึ้นเป็นนวัตกรรมหรือประดิษฐ์การใหม่ที่ก่อเกิดบนบริบทของพื้นที่ชุมชน และขัดเกลาให้พลวัตคู่ขนานกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมเกิดการตกผลึกเป็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่ได้ซึมซับเข้าไปในสายเลือดเปรียบเสมือนเป็นชีวิต จิตวิญญาณของชาวใต้ ดังนั้น กระบวนการสืบสานความรู้ทางวัฒนธรรมทั้งศาสตร์และศิลป์เชื่อมโยงกับการอยู่ร่วมกันในสังคม “พหุวัฒนธรรม” ที่หล่อหลอม ปลูกฝังตระหนักถึงคุณค่า รักษา พัฒนา และสร้างความนิยมสืบเนื่องอย่างยั่งยืน (วงษ์สิริ เรืองศรี, 2563) การตั้งศูนย์การเรียนรู้โนราห์เพื่อพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในชุมชน โดยให้ “แขนงมโนราห์” ในศูนย์ได้มีการถ่ายทอดข้อมูล องค์ความรู้ให้เด็กและเยาวชนที่มีความสนใจในด้านทักษะการรำโนราห์ (ชานนท์ ปรีชาชาญ, 2565) ซึ่งในปัจจุบันวัฒนธรรมมโนราห์ในชุมชนอาจถูกทำลาย สูญหาย และอ่อนแอ เนื่องจากการเข้ามาของการพัฒนาแบบทันสมัยจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งถือได้ว่าวัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานสำคัญเป็นรากแก้วที่ยังลึก สำหรับชุมชนนั้นวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยตนเองและเพื่อตนเอง ย่อมเป็นภูมิคุ้มกันที่แน่นหนาให้กับคนในชุมชน ในขณะที่หากเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมย่อมส่งผลกระทบต่อเช่นกัน ดังนั้น ชุมชนควรมีการปรับเปลี่ยน กลั่นกรอง และรับมือไม่ให้ถูกรองรับจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และเพื่อให้ชุมชนมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งต้องอาศัยเงื่อนไขทางวัฒนธรรม เช่น การสืบสาน การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม ความรู้ภูมิปัญญา การปรับตัว และเครือข่าย จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและสนใจศึกษาเรื่องแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการตนเองทางด้านวัฒนธรรม และหาแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมโนราห์และวัฒนธรรมชุมชนด้านอื่น ๆ ตลอดจนเป็นแนวทางในการปฏิบัติและนโยบายในการจัดการศึกษานอกระบบของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการจัดการวัฒนธรรมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัยในแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขตการวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นตัวแทนของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน และมโนราห์ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) หัวหน้าศูนย์เรียนรู้ ประกอบด้วย หัวหน้า และผู้ช่วยศูนย์เรียนรู้ จำนวน 2 คน 2) คณะทำงาน ประกอบด้วย เลขา และกรรมการศูนย์ จำนวน 3 คน 3) ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่มและประชาชน จำนวน 5 คน และ 4) หน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย อบต. กรมพัฒนาชุมชน กศน. จำนวน 5 คน จำนวนทั้งสิ้น 15 คน ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ มีอายุมากกว่า 20 ปี และเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและมโนราห์ ไม่นต่ำกว่า 5 ปี

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมโนราห์ ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านภาษา และด้านวิจัย จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.67 – 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดถือว่าแบบสัมภาษณ์มีคุณภาพนำไปใช้ได้ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546) และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชน 3) การจัดการวัฒนธรรมโนราห์ของชุมชน และ 4) แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด

3. ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนบ้านปากลัด และการจัดการวัฒนธรรมโนราห์ของชุมชนบ้านปากลัด (สัมภาษณ์เชิงลึก) และระยะที่ 3 แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยการตรวจสอบ

สามเส้า (Triangulation) เป็นการเปรียบจากมุมมองหลาย ๆ ด้านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในรูปแบบพรรณนา และสรุปเป็นภาพรวม

ผลการวิจัย

การศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการจัดการวัฒนธรรมโนราห์ชุมชนบ้านปากถัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า

1. ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนบ้านปากถัด มี 5 ประเด็น ดังนี้

1.1 ด้านการศึกษา คือ ในช่วงปี 2563 เกิดวิกฤตสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้เกิดการดำเนินกิจกรรมส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะด้านการเรียนรู้เนื่องจากโรงเรียนเปลี่ยนระบบการเรียนการสอนเป็นออนไลน์ ทำให้บางคนขาดโอกาสในการเรียนรู้ เนื่องจากครอบครัวมีฐานะยากจนไม่สามารถสนับสนุนค่าใช้จ่าย จึงต้องลาออกจากโรงเรียนไปประกอบอาชีพช่วยพ่อแม่ จากสถานการณ์ดังกล่าวได้ปิดกั้นการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน จึงนำมาสู่การรวมตัวของคนรุ่นใหม่ทำงานในศูนย์ฯ ได้คิดทบทวนเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว และพบว่าต้องการพัฒนาให้เด็กและเยาวชนได้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และเรียนรู้ทักษะชีวิต

1.2 ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เป็นเด็กนอกระบบและกลุ่มเปราะบาง ขาดการดูแลจากครอบครัว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้รู้สึกแค้นแค้นและไม่มีคุณค่าเดินทางหลงผิด แขนงนำเยาวชนจึงชวนคนกลุ่มนี้มารวมตัวมาทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เด็กและเยาวชนที่ได้เข้าร่วมกลุ่มเกิดการพัฒนาทักษะความรู้ และเกิดความภูมิใจในสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ คือ ได้มีการฝึกฝนการรำนโนราห์จนกระทั่งสามารถรำได้ มีโอกาสไปแสดงในงานต่าง ๆ ภายในชุมชน

1.3 ด้านสิ่งแวดล้อม คือ จากความแตกต่างในหลายๆ มิติของคุณภาพของสิ่งแวดล้อม หรือความแตกต่างของกลุ่มคน ทำให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ถูกผลักออกจากสังคม เพราะรูปลักษณ์ภายนอก “ผิวคล้ำ อ้วนท้วม ไม่สวยไม่หล่อ” จึงไม่สามารถเป็นที่เชิดหน้าชูตาในวงมโนราห์ได้ ทำให้ขาดโอกาสในการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อฝึกซ้อมและแสดงมโนราห์ในงานต่าง ๆ ทำให้รู้สึกท้อแท้และไม่มีคุณค่าจึงหันเหไปในทางที่ผิด เช่น เล่นการพนัน ดิตสุราและสารเสพติด เป็นต้น

1.4 ด้านเศรษฐกิจ คือ ครอบครัวมีฐานะยากจนทำให้ไม่สามารถเลี้ยงดูได้ทั่วถึงทำให้เด็กและเยาวชนต้องลาออก และหยุดเรียน เพื่อออกไปประกอบอาชีพช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง หาเงินมาดูแลคนในครอบครัวได้

1.5 ด้านความไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ คือ เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ขาดความสนใจและการให้ความสำคัญจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภายในและภายนอกชุมชนในการเข้ามามีบทบาทร่วมสนับสนุนการทำงานและการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเด็กเปราะบางและเด็กนอกระบบ ทำให้ขาดโอกาสและสิทธิต่าง ๆ

สอดคล้องกับผู้ที่ให้ข้อมูลว่า “การลดความเหลื่อมล้ำด้านอาชีพควรมีจัดกระบวนการเรียนรู้ใช้กิจกรรมของวัฒนธรรมโนราห์เป็นฐานเพื่อให้ตรงกับความต้องการและความต้องการของเด็กและเยาวชน เพื่อนำไปพัฒนาทักษะต่อยอดเป็นอาชีพต่อไป” (หัวหน้าศูนย์เรียนรู้, 2565)

“ที่นี่เริ่มจากเป็นชมรมฝึกสอนโนราห์เล็ก ๆ จุดประสงค์เพื่อการเปิดพื้นที่ให้เด็กเยาวชนด้อยโอกาสที่อยากเรียนรู้ ได้เข้ามาใช้พื้นที่ฝึกฝน ออกแสดงหารายได้เลี้ยงดูตัวเอง เพื่อให้เขาออกจากวงจรลุ่มเสี่ยงต่าง ๆ” (คณะทำงาน, 2565)

“หากมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแล และสนับสนุนบ้าง ให้ความช่วยเหลือตามสถานการณ์ หรือด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ อาจทำให้บางคนอยากเรียนก็ได้ซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนที่เป็นรากของการพัฒนาชุมชนมีศักยภาพ มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาชุมชน สังคมต่อไป” (ผู้นำชุมชน, 2565)

และ “ความเหลื่อมล้ำทางความรู้ส่งผลต่อศักยภาพในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้ยังความเชื่อมโยงระหว่างความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ซึ่งขาดศักยภาพในการเข้าถึงความรู้ ความยากจนอีกด้วย” (หน่วยงานภาครัฐ, 2565)

2. การจัดการวัฒนธรรมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด

2.1 ศูนย์สืบสานมโนราห์ปักซีใต้ คือ จากการทำงานเชิงพื้นที่ของคนรุ่นใหม่ (นายชานนท์ ปรีชาชาญ) และพระปลัดไกรสร เกสโร เจ้าอาวาสวัดศรีพนมพลาราม ที่ได้เดินทางผ่านชุมชนและเห็นกลุ่มเด็กและเยาวชนจับกลุ่มฝึกซ้อมรำโนราห์ผ่านคลิปวิดีโอจาก YouTube ซึ่งเกิดจากเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ถูกผลักดันออกจากสังคมเพราะรูปลักษณ์ภายนอก “ผิวคล้ำ อ้วนท้วม ไม่สวยไม่หล่อ” ทำให้รู้สึกท้อแท้และไม่มีคุณค่าจึงหันเหไปในทางที่ผิด เช่น เล่นการพนัน ติดสุราและสารเสพติด จึงเกิดเป็นศูนย์สืบสานมโนราห์ปักซีใต้ เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านแขนงมโนราห์ โดยการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับมโนราห์สำหรับเด็กและเยาวชน (6-19 ปี)

2.2 การจัดการความรู้ คือ มีการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมโนราห์ ประวัติศาสตร์ และการดำรงชีวิตการเป็นอยู่ของคนในชุมชนบ้านปากกลัด โดยให้เด็กและเยาวชนช่วยกันสืบค้น ข้อมูลเกี่ยวกับโนราห์ และสอบถามข้อมูลประวัติศาสตร์ วิธีการดำรงชีวิตการเป็นอยู่ของคน ในชุมชนจากคนเก่า คนแก่ เพื่อนำข้อมูลเป็นฐานข้อมูล และการจัดทำองค์ความรู้เกิดเป็นชุด บทเรียนกระบวนการเรียนรู้ในการทำงานพื้นที่การเรียนรู้ทักษะชีวิตสามารถนำไปใช้พัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ต่อไป

2.3 การจัดศึกษาของเด็กนอกระบบ คือ กลุ่มเยาวชนแกนนำคิดออกแบบ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในศูนย์มโนราห์ปักษ์ใต้บ้านปากกลัด ใช้วัฒนธรรมโนราห์เป็น ฐานในการจัดศึกษาของเด็กนอกระบบ โดยมีชุมชนเป็นศูนย์ฐาน (CBR) เพื่อเป้าหมายในการลด ความเหลื่อมล้ำทางด้านวัฒนธรรม อีกทั้งยังนำความรู้ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อ การพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นระบบบนฐานการขับเคลื่อนในรูปแบบวิชาการ เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ ประชาชน เยาวชน ในพื้นที่ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชน อันเป็นรากเหง้าของ จารีตของวัฒนธรรมไทยอย่างเป็นระบบและเกิดความยั่งยืนต่อไป จากการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดการพัฒนาทักษะความรู้ ทักษะชีวิต การพัฒนาศักยภาพการ สื่อสาร การเขียนบทกลอน และการใช้สื่อเทคโนโลยี ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การจัดการวัฒนธรรมโนราห์ของเด็กนอกระบบชุมชนบ้านปากกลัด

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลว่า “การจัดการเรียนรู้การสืบสานศิลปะแขนงมโนราห์เป็นการ จัดตามความสนใจและความถนัดของเด็กและเยาวชน โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านมา สอน จนนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้มโนราห์บ้านปากกลัด” (หัวหน้าศูนย์เรียนรู้, 2565)

“การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทพื้นที่เป็นตัวตั้ง มีกิจกรรมเสริมพัฒนาการตามวัยทำให้เด็กและเยาวชนเกิดการพัฒนาทักษะความรู้ และทักษะชีวิต” (คณะทำงาน, 2565)

และ“การจัดศึกษาของเด็กนอกระบบโดยใช้วัฒนธรรมโนราห์เป็นฐานโดยมีแกนนำเยาวชนช่วยกันคิดออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในศูนย์มโนราห์ปักษ์ใต้บ้านปากลัด ซึ่งต่างไปจากห้องเรียนในระบบเชิงอำนาจ จะทำให้ได้รู้ลึกปลอดภัยเนื่องจากมีพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนที่มีลักษณะคล้ายกันมาเจอ พบปะ พูดคุยเรื่องราว แลกเปลี่ยนกันและกัน” (ผู้นำชุมชน, 2565)

การศึกษาแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า จากการสนทนากลุ่มสรุปได้ ดังนี้

1. การพัฒนาคน คือ การมุ่งเน้นการติดอาวุธทางปัญญาให้กับผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชน โดยมีความเข้าใจในบริบท แนวคิด หลักการ วิธีการในการศึกษา วิเคราะห์ปัญหาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมกับคนในชุมชน และจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนคอยให้คำแนะนำและปรึกษา

2. การพัฒนาฐานทรัพยากร คือ การร่วมมือกันในการจัดการทรัพยากรและเพิ่มองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตลอดจนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม มีการพัฒนาบนฐานของชุมชนโดยใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรที่มีเป็นหลักหรืออัตลักษณ์ชุมชน และนำมาสร้างคุณค่าแก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และขับเคลื่อนการสร้างนวัตกรรมผ่านศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมเพื่อสร้างกระจายองค์ความรู้และลดความเหลื่อมล้ำด้านวัฒนธรรมผ่านศูนย์การเรียนรู้อย่างยั่งยืน

3. การพัฒนาทักษะความรู้สมัยใหม่ คือ ความรู้ของคนในชุมชนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาให้ชุมชนค้นหาหากเหง้าในการพัฒนาต่อยอดชุมชนตนเอง ควรมีการบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ชุมชนกับองค์ความรู้ศาสตร์สมัยใหม่บนรากฐานวัฒนธรรมชุมชน เพื่อยกระดับชุมชนในการใช้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างนวัตกรรมในการขับเคลื่อนชุมชนต่อไป

4. การพัฒนาศักยภาพชุมชน คือ เมื่อมีการทำงาน หรือกิจกรรมควรมีการทบทวนบทเรียนการทำงานเป็นระยะ เพื่อให้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนที่มีในชุมชน และนำไปสู่การหาแนวทางแก้ไข หรือพัฒนาศักยภาพชุมชน

5. การพัฒนาสร้างภาคีเครือข่าย คือ การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมจากชุมชนท้องถิ่น ภาครัฐ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการยกระดับความรู้และลดความเหลื่อมล้ำด้านวัฒนธรรม โดยการบูร

ณการกับภาครัฐ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม นำไปสู่การสร้างชุมชนท้องถิ่นฐานรากที่มีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ สร้างความเท่าเทียมและลดความเหลื่อมล้ำเชิงสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผล

จากการศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการจัดการวัฒนธรรมโนราห์ ชุมชนบ้านปากลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนบ้านปากลัด ในด้านการศึกษา จากสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ทำให้เกิดผลกระทบกับเด็กและเยาวชน มีระบบการเรียนการสอนเป็นออนไลน์ ทำให้เข้าถึงการศึกษาได้ยากเนื่องจากครอบครัวมีฐานะยากจนไม่สามารถสนับสนุนค่าใช้จ่าย ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน กลุ่มนี้ถูกผลักออกจากสังคมเพราะรูปลักษณ์ภายนอก เกิดการรวมตัว ผิดแผนการรำนโนราห์จนกระทั่งสามารถทำได้ ด้านสิ่งแวดล้อม จากความแตกต่างในหลายๆ มิติของรูปลักษณ์ภายนอก ทำให้ถูกผลักออกจากสังคมรู้สึกท้อแท้และไม่มีคุณค่าจึงหันเหไปในทางที่ผิด ด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวมีฐานะยากจนต่างต้องรับผิดชอบตนเองและครอบครัวไรการทำมาหากินทำให้ต้องหยุดเรียน และด้านความไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ ขาดความสนใจและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ทำให้ขาดโอกาสและสิทธิที่ควรจะได้รับ และการจัดการวัฒนธรรมโนราห์ ได้แก่ การตั้งศูนย์สืบสานมโนราห์ปักษ์ใต้โดยมีการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับมโนราห์ การจัดการความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมโนราห์ ประวัติศาสตร์ และการดำรงชีวิตการของคนในชุมชน และการจัดศึกษาของเด็กนอกระบบโดยใช้วัฒนธรรมโนราห์เป็นฐานมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง (CBR) เพื่อเป้าหมายในการลดความเหลื่อมล้ำทางด้านวัฒนธรรม และเป็นระบบบนฐานการขับเคลื่อนในรูปแบบวิชาการ เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ประชาชน เยาวชน ในพื้นที่ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหา ความรู้ ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนและชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมถึงการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน ดังที่ ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี และภิญญา อนุพันธ์ กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นความไม่เท่าเทียมกันของคุณภาพ และมาตรฐานของการจัดการศึกษา เป็นผลกระทบโดยตรงต่อผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย และไม่มีโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ยิ่งทำให้โอกาสในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนในสังคม (ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี และภิญญา อนุพันธ์, 2564) และวชิรศักดิ์ มัชฌิมากิโร และคณะ ได้กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำในชุมชนจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ปัจจุบันนั้นสั่งสมมาจากอดีตผ่านการพัฒนาที่ถาโถมเข้ามาในยุค ปัจจุบันเป็นเวลาที่ยาวนานการเรียนรู้ที่ขาดความเป็นระบบและ

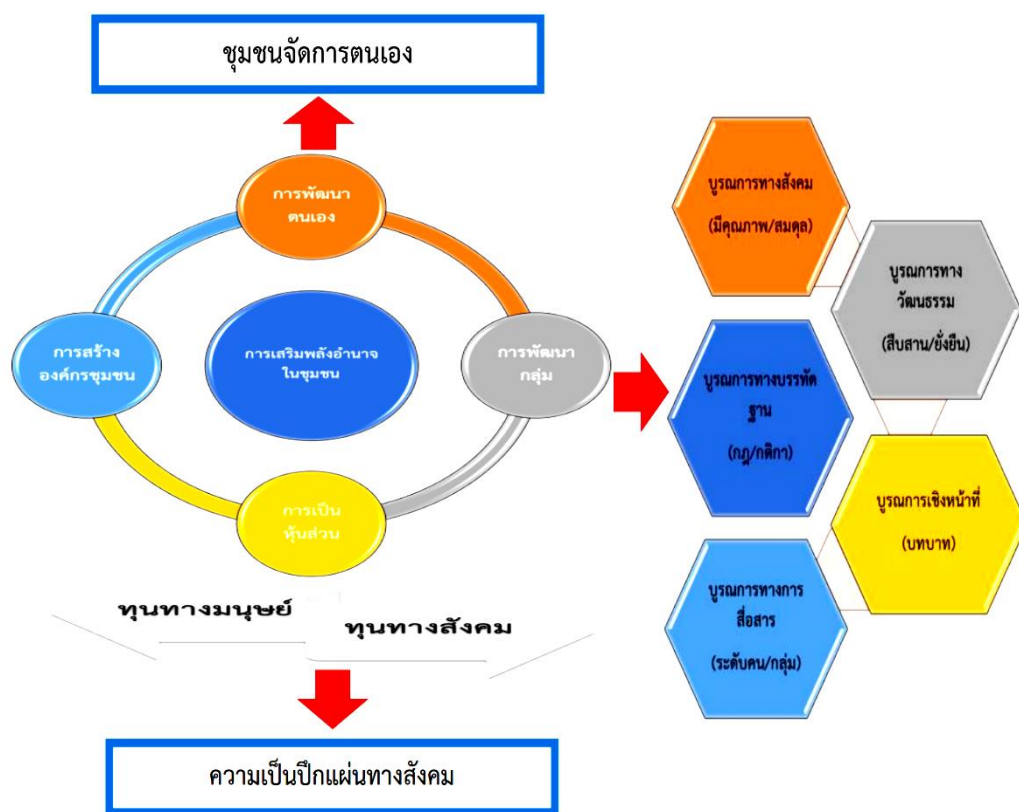
ต่อเนื่องจึงส่งผลให้เกิดช่องว่างในการเข้าถึงความรู้และความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของคนในพื้นที่ เมื่อไม่เข้าใจประวัติศาสตร์ก็ขาดความมั่นคงในรากเหง้าของตนเองที่ยึดโยงกับความรู้ ความตระหนักและจิตสำนึกในการที่จะรักษาและอนุรักษ์ความเป็นตัวตนของพื้นที่โดยรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยังเพิ่มความเหลื่อมล้ำในชุมชนด้านวัฒนธรรม ดังข้อมูลในการสำรวจด้านความรู้และความเข้าใจสถานการณ์พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ชุมชนของประชาชนในพื้นที่อยู่ในระดับน้อย นี่เป็นสัญญาณที่สำคัญในการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้นิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับประชาชนในพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ (วรวิศศักดิ์ มัชฌิมาภิโร และคณะ, 2564)

จากการศึกษาแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมโมโนราห์ชุมชนบ้านปากปลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย การพัฒนาคนในชุมชน ควรเน้นการติดต่อทางปัญญาให้กับผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชน การพัฒนาฐานทรัพยากร การร่วมมือกันในการจัดการทรัพยากรและเพิ่มองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตลอดจนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม มีการพัฒนาบนฐานของชุมชนโดยใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรที่มีเป็นหลัก การพัฒนาทักษะความรู้สมัยใหม่ เป็นการบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ชุมชนกับองค์ความรู้ศาสตร์สมัยใหม่บนรากฐานวัฒนธรรมชุมชน เพื่อยกระดับชุมชนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างนวัตกรรมในการขับเคลื่อน การพัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อให้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนที่มีในชุมชน และนำไปสู่การหาแนวทางแก้ไข หรือพัฒนาศักยภาพชุมชน และการพัฒนาสร้างภาคีเครือข่าย การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมจากชุมชน ท้องถิ่น ภาครัฐ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการยกระดับความรู้และลดความเหลื่อมล้ำด้านวัฒนธรรม โดยการบูรณาการกับภาครัฐ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม นำไปสู่การสร้างชุมชนท้องถิ่นฐานรากที่มีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ สร้างความเท่าเทียมและลดความเหลื่อมล้ำเชิงสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การสร้างสำนึกรักท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม โดยผ่านการเรียนรู้และฝึกฝนการบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมการแสดงเป็นการขับเคลื่อนที่เป็นฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นจากฐานรากที่แท้จริง ดังที่ อุทิศ ทาหอม กล่าวถึงการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อเกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมทางสังคม เพื่อตอบโจทย์ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ภายใต้คำว่า มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ซึ่งได้นำเสนอแนวทางลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนาคนในชุมชน 2) เน้นการพัฒนาบนฐานชุมชน 3) การพัฒนาทักษะศาสตร์สมัยใหม่ 4) สรุบบทเรียน 5) สร้างภาคีเครือข่าย การพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวางรากฐานของสังคมให้เข้มแข็ง

สร้าง ความรู้ความเข้าใจในศักยภาพ เตรียมความพร้อมชุมชนพึ่งตนเองได้ ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนภายใต้คำว่า “เท่าทัน เท่าเทียม” ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์สามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้อย่างชาญฉลาด บนพื้นฐานคำว่า “รหัสวัฒนธรรม” หรือ Creative DNA ของตนเอง เป็นทรัพย์สินทางปัญญาสั่งสมจากบรรพบุรุษ และสามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อการพัฒนาประเทศในปัจจุบันและอนาคต (อุทิศ ทาหอม, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

การเรียนรู้ นิเวศวิทยาวัฒนธรรม และสร้างองค์ความรู้ ด้านเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง (CBR) เพื่อเป้าหมายในการลดความเหลื่อมล้ำทางด้านสังคม และสร้างจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชน รวมทั้งการนำหลักสูตรสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นนวัตกรรมที่สร้างร่วมกับชุมชนเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนส่งผลในการลดความเหลื่อมล้ำด้านวัฒนธรรมในชุมชน ทั้งนี้เป็นการสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชน เพื่อพัฒนาให้คนในชุมชนค้นหารากเหง้าในการพัฒนาต่อยอดชุมชนตนเองให้ครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และเพื่อนำมาสู่การพัฒนาชุมชนให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ซึ่งการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมต้องเริ่มต้นจาก “คน” ต้องได้รับพัฒนาทั้งการศึกษา ความรู้ ความสามารถ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ซึ่งนำไปสู่การสร้างชุมชนฐานรากให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ ความเท่าเทียม ลดความเหลื่อมล้ำเชิงสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จนเกิดเป็น “ชุมชนจัดการตนเอง” เป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับชุมชน โดยคำนึงถึงศักยภาพ ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้สังคมเกิดความชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยสร้างองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม หรือเรียกว่า “นวัตกรรมทางสังคม” ที่เป็นกลไกที่สำคัญ คือ การสร้างจิตสำนึกให้เกิดความตระหนักในหน้าที่ส่วนตนและส่วนรวม ในรูปแบบของกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งในการสร้างความเป็นปึกแผ่นของชุมชนเป็นการสร้างความตระหนักรู้ถึงความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น ความสามานสามัคคี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล ช่วยเหลือ แบ่งปันกัน ตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวม มีความเห็นพ้องไปในทิศทางเดียวกันในชุมชน มี 4 มิติประกอบด้วย มิติการบูรณาการทางวัฒนธรรม มิติการบูรณาการทางบรรทัดฐาน มิติการบูรณาการทางการหน้าที่ และมิติการบูรณาการทางการสื่อสาร ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการสร้างความเป็นปึกแผ่นของชุมชน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการจัดการวัฒนธรรมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนบ้านปากลัด มี 5 ประเด็น ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และด้านความไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ และการจัดการวัฒนธรรมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด ได้แก่ ศูนย์สืบสานมโนราห์ปักษ์ใต้ การจัดการความรู้ และการจัดศึกษาของเด็กนอกระบบ แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย การพัฒนาคน การพัฒนาฐานชุมชน การพัฒนาทักษะความรู้สมัยใหม่ การพัฒนาศักยภาพชุมชน และการพัฒนาสร้างภาคีเครือข่าย โดยชุมชนพึ่งพาตนเองได้ มีการจัดการตนเองของชุมชนได้ รวมทั้งสร้างกระบวนการเรียนรู้บนรากฐานภูมิปัญญา วัฒนธรรมของชุมชนสามารถพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญา วัฒนธรรมให้เกิดการขับเคลื่อนทั้งเชิงรุก และเชิงรับเน้นสร้างสรรค์ปัญญา เพื่อ

การเปลี่ยนแปลงต่อไป ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้คือ ชุมชนควรมีการจัดการตนเองให้ครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการพึ่งตนเอง และเข้าใจความเป็นธรรมชาติของชุมชนตนเอง เพื่อให้ชุมชนให้เกิดมีความสุขและยั่งยืน และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในชุมชนอื่น ๆ ผ่านการเก็บข้อมูลที่ให้เห็นถึงวิถีคุณค่า วัฒนธรรม ประเพณี และการสร้างความรู้ในชุมชน เพื่อเสริมสร้างพลังในชุมชนนำองค์ความรู้มาสู่การพัฒนาชุมชนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพื้นที่เรียนรู้ทักษะชีวิตศูนย์มโนราห์ปักขไต้บ้านปากลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ได้รับทุนสนับสนุนการดำเนินงานจากมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.). และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.). ขอขอบพระคุณผู้รับผิดชอบโครงการคุณรัตนา ชูแสง คุณอรอุมา ชูแสง และคุณชานนท์ ปรีชาชาญ ประธานศูนย์ ในความอนุเคราะห์ข้อมูลต่อการศึกษาให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- คณะทำงาน. (24 พฤษภาคม 2565). แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมมโนราห์ชุมชนบ้านปากลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (วงษ์ศิริ เรื่องศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- ชานนท์ ปรีชาชาญ. (2565). โครงการพื้นที่เรียนรู้ทักษะชีวิตศูนย์มโนราห์ปักขไต้บ้านปากลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี: การสนับสนุนทุนจากโครงการจากมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.).
- ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี และภิญญา อนุพันธ์. (2564). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. วารสารวิชาการรัตนบุศย์ (RATANABUTH JOURNAL), 3(2), 63-68.
- นุชนนตรี จักรกลม. (2561). SMEs 4.0 มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน. อุตสาหกรรมสาร วารสารของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 60(พฤศจิกายน-ธันวาคม 2561), 5-7.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- ปรเมธี วิมลศิริ. (2560). ขับเคลื่อนแผนฯ 12 สู่อนาคตประเทศไทย. วารสารเศรษฐกิจและสังคมสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 54(2), 2-6.

- ปฐมนิเทศ และอังกูร หงส์คณานุกรเคราะห์. (2561). การทำให้สงกรานต์กรุงเทพฯ เป็น
สินค้าวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. วารสารมานุษยวิทยา, 1(1), 159-190.
- ผู้นำชุมชน. (24 พฤษภาคม 2565). แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรม
มโนราห์ชุมชนบ้านปากกลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (วงษ์
สิริ เรื่องศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- วงษ์สิริ เรื่องศรี. (2563). “มโนราห์” บนฐานการจัดการวัฒนธรรมร่วม: โนราเดิม เมืองตรัง.
วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 4(2), 12-27.
- วชิรศักดิ์ มัชฌิมากิโร และคณะ. (2564). โครงการการขับเคลื่อนภูมิปัญญาชุมชนผ่านศูนย์การ
เรียนรู้ในเวทีทวิภาคีวัฒนธรรมพื้นที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน รายงานการ
วิจัย. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ(วช.).
- สถาบันพระปกเกล้า. (2562). ก้าวข้ามความเหลื่อมล้ำความท้าทายของสังคมไทย.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2551). การพัฒนาการจัดการความขัดแย้งกรณีมีส่วนร่วมและสังคม
เข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: นิวส์ เมคเกอร์.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2546). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
เฟื่องฟ้า พรินติ้ง.
- หน่วยงานภาครัฐ. (28 พฤษภาคม 2565). แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐาน
วัฒนธรรมมโนราห์ชุมชนบ้านปากกลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์
ธานี. (วงษ์สิริ เรื่องศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- หัวหน้าศูนย์เรียนรู้. (24 พฤษภาคม 2565). แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐาน
วัฒนธรรมมโนราห์ชุมชนบ้านปากกลัด ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์
ธานี. (วงษ์สิริ เรื่องศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- อุทิศ ทาหอม. (2564). การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนฐานวัฒนธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทาง
สังคม. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 16(2), 55-73.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing (5th ed.). New York:
Harper Collins. Publishers.
- Hall, S. (2001). Foucault: Power, Knowledge and Discourse. In Discourse Theory and
Practice. London: housand Oaks and New Delhi: SAGE Publications.
- Marger, M. N. (2005). Social inequality : Paterns & proceses. New York: McGraw-
Hill.